

O TRANSKRIPCII GLAGOLJSKIH OBREDNIH KNJIGA

Mihovil BOLONIĆ

Praksa tiskanja hrvatskih obrednih knjiga u latiničkom pismu vrlo je stara; seže već u 15. stoljeće. Tako je već god. 1495. u Mlecima, u tiskari Damjana Milanskoga bilo dovršeno tiskanje prve hrvatske knjige na latiničkom pismu, u znanosti poznatog Lekcionara fra Bernardina Splićanina. Zatim su slijedila brojna izdanja lektionara, poznata inače i pod imenom *šćavet*. Iako su ovi bili prvenstveno namijenjeni crkvama s latinskiim bogoslužjem, ipak su ih upotrebljavali i popovi glagoljaši, jer je hrvatski jezik vjericima bio bliži i razumljiviji od crkvenoslavenskoga kojim su bili pisani službeni glagoljski misali. Ovima treba pribrojiti i Kašićev Ritual rimski (Rim 1640) koji su upotrebljavali isključivo popovi glagoljaši.¹

To, kao i želja da se staroslavensko bogoslužje što većma proširi među Hrvatima, potaklo je mnoge ljubitelje staroslavenskog bogoslužja da počnu sve više misliti na tiskanje glagoljskih obrednih knjiga latiničkim pismom. Tako je osamdesetih godina prošlog stoljeća, kad se počelo misliti na novo izdanje glagoljskog misala, iskrslilo pitanje kojim pismom tiskati liturgijske knjige, posebno misal. To jest, da li starim posvećenim slovima — glagoljicom ili pak latinicom. Neki dalmatinski svećenici s don Franom Bulićem i Ivanom Danilom na čelu bili su za to da se glagoljica zamijeni latinicom te da se jezik ispravi kako bi odgovarao prvotnim glagoljskim misalima. U tom smislu izdali su 1882. u Zadru knjižicu na talijanskom jeziku: „*Memoria sulla conversione dell' alfabeto glagolito nel latino pei libri liturgici di rito romano*” (Spomenica o prijepisu glagoljskog alfabeta na latinski za liturgijske knjige rimskog obreda). Istu Spomenicu — uz spomenute — potpisalo je još deset dalmatinskih svećenika.²

Međutim, Dragutin A. Parčić je bio za glagoljska slova te u tom smislu u zadarskoj *Katoličkoj Dalmaciji* objavljuje odulji članak pod naslovom: „*Za obstanak glagoljice*” (pretiskano i u posebnoj brošurici — 30 stranica malog formata). On je bio za čuvanje glagoljice te među ostalim piše: „Da zamjena slova... neima ni shodnosti, ni praktične koristi, ni temeljite izvedivosti; svakako neizvestno je doba dok se to utanači i izvede; a među tim bi mogla, zbog oskudice knjiga, i prestati, gdje još opstoji, slovj-

1 Uspor. *Fučak*, Jerko. Šest stoljeća hrvatskoga lektionara, Zagreb 1975.; *Tandarić*, Josip, „Šćavet” Bernardina Splićanina, Glas koncila br. 5 od 9. III. 1980., 13.

2 Uspor. *Ivanišević*, Fran, Pobjeda glagoljice, Split 1929, 50–51.

ska služba”.³ Parčić je za „našu starinu — našu svetinju”, kako je pisao, za „glagoljska” slova i jezik, kako je to kroz šest vjekova bilo u neprekidnoj porabi”. Međutim, svoje mišljenje podlaže „vrhovnoj odluci Svete stolice”. Protiv transkripcije bili su i Ivan Milčetić⁴ i Vatroslav Jagić⁵ i Parčićev redovnički subrat o. Stjepan Ivančić.⁶

Pitanje transkripcije glagoljskih liturgijskih knjiga i drugih crkvenih priručnika za glagoljske crkve opet će uskrsnuti početkom ovog stoljeća. U tom smislu živo se zauzimala Staroslavenska akademija u Krku, osnovana god. 1902. sa svrhom čuvanja i promicanja staroslavenske baštine. Za to su bili i odlučni branitelji i pobornici staroslavenskog bogoslužja: krčki biskup dr Antun Mahnić,⁷ njegov generalni vikar dr Franjo Volarić⁸ i drugi ljubitelji glagoljice. Čini se da je za to bio i tada već pokojni Dragutin A. Parčić, koji je osamdesetih godina prošlog stoljeća, kako smo vidjeli, podržavao čuvanje glagoljskog pisma, jer je u rukopisu ostavio cijeli glagoljski misal u latiničkoj transkripciji, kao što ćemo kasnije vidjeti. Godine 1882. bio je Parčić za „našu starinu”, bojeći se da bi „među tim mogla zbog oskudice knjiga i prestati, gdje još opstoji, slovanska služba” dok bi se riješilo pitanje transkripcije.⁹

U ovom članku kanim prikazati nastojanja Staroslavenske akademije u Krku oko transkripcije staroslavenskog misala i drugih obrednih knjiga i crkvenih priručnika s posebnim obzirom o udjelu Krčana i iste Akademije u tome.¹⁰

A. TRANSKRIPCIIJA GLAGOLJSKOG MISALA

1. Nakon propalog pokušaja osamdesetih godina prošlog stoljeća da se glagoljski misal tiska latiničkim slovima i nakon posljednjeg izdanja istog u Parčićevoj (1893. i 1896.) te Vajsovoj (1905.) redakciji, ideja o transkripciji obrednih knjiga, posebno misala o kojem ovdje govorimo, početkom 20. stoljeća postaje sve prisutnijom. Tako su i svećenici glagoljaši, okupljeni oko Staroslavenske akademije u Krku, s biskupom Mahnićem

3 Parčić, Dragutin. Za obstanak glagolice, pretisak iz Katoličke Dalmacije, Zadar 1882, 1–30.

4 Uspor. Vienac 1883, br. 16–18.

5 Uspor. Spomeni moga života, II, 71; J. Vajs, Nekoliko bilježaka o izdanju glagoljskog misala latinicom, Sveta Cecilija XVIII, (1914), str. 173.

6 Vidi Bolonić, Mihovil, Tiskane glagoljske knjige krčkih glagoljaša, Croatica christiana periodica V, 1980.

7 O Mahniću vidi: Radić, Ignacije. Biskup Mahnić, Požega 1940.; Isti, Biskup Mahnić, Krčki kalendar, Zagreb 1941.

8 O Volariću, vidi: Oršić, Matija. Dr. Franjo Volarić, Vjesnik Staroslavenske akademije u Krku za god. 1912., Krk 1913., str. 27–39.

9 O Parčiću vidi: Daroslav (Kv. Kl. Bonefačić). Dragutin A. Parčić, Krk, 1903.; Radić, Ignacije. Fra Dragutin Parčić, Vjesnik Provincije franjevac trećeredaca, Zagreb 1965.; Bolonić, Mihovil. Parčićeva tiskara u Glavotoku, Rijeka 1965.; Isti. O životu i radu Dragutina A. Parčića, Bogoslovska smotra 4, 1972., 413–433; Vince, Zlatko. Leksikografski pokušaji u Dalmatinskoj Hrvatskoj 19. stoljeća (osobitim osvrtom na Parčićev leksikografski rad, o. M. B.), Forum 1–2, 1972, 272–296 i drugi.

10 Prema zapisnicima odborskih sjednica (u citiranju: OS) i glavnih godišnjih skupština (u citiranju: GS) Staroslavenske akademije u Krku; uspor. Stefanic, Vjekoslav. Staroslavenska akademija u Krku (1902–1927), Croatia sacra br. 22, 2–56; Polonijo, Mate. Štamparija „Kurykta” u Krku, Jadranski zbornik V, Rijeka-Pula 1962, 116–138.

ćem i Fr. Volarićem na čelu počeli misliti na uvođenje latinice u glagoljske crkvene knjige. O tome nam svjedoče sačuvani zapisnici glavnih godišnjih skupština kao i odborskih sjednica Akademije. Međutim, tome se protivio crkveni propis koji je ponovno bio istaknut u dekretu Kongregacije obreda od god. 1898, prema kojem su se crkvene knjige za staroslavensko bogoslužje morale tiskati samo glagoljskim slovima.¹¹

Sveta stolica je, međutim, pod konac života pape Leona XIII. promijenila to stanovište i pokazala volju da i u pitanju transkripcije izađe u susret hrvatskom kleru. Godine 1903. u pismu biskupu Stadleru u načelu je odobrila, u biskupijama u kojima postoji staroslavensko bogoslužje, tiskanje odobrenog staroslavenskog misala latinicom. O toj je promjeni predsjednik Fr. Volarić na glavnoj skupštini 1. ožujka 1905. obavijestio prisutne članove Akademije. Volarić je, naime, priopćio članovima da je *Vrhbosna* od 20. listopada 1904, br. 20, str. 350, donijela vijest „iz posve pouzdana izvora” da je Sv. stolica već odavna odlučila da pojedini biskupi u biskupijama koje imaju pravo glagoljati mogu tiskati staroslavenski misal i latiničkim slovima i njime se služiti, uz uvjet da svaka glagoljaška crkva uz to ima i glagoljski misal.¹²

Kako je razvidno iz kasnijih zapisnika glavnih skupština Staroslavenske akademije,¹³ već je Parčić transkribirao cijeli glagoljski misal koji će kasnije poslužiti Vajsu kod priređivanja transkribiranog misala iz god. 1927. Dapače, već je netko drugi god 1904. priredio i složio latiničko izdanje misala. Staroslavenska akademija povjerala je Vajsu pregled tog transkribiranog misala i tražila od njega sud. Vajs se o njemu nepovoljno izrazio. Na želju biskupa Mahnića Vajs posla svoje primjedbe i V. Jagiću koji se s njim u svemu složio i osudio taj rad. Posao oko transkripcije misala preuzeo je sam Vajs i već god. 1905. poslao Jagiću na uvid dva sveščića rukopisa. Iz Jagićeva odgovora od 26. prosinca 1905. vidi se da je Jagić, osim manjih primjedaba, s njegovim poslom bio posve zadovoljan. Ujedno mu je obećao da će nastaviti sa čitanjem.¹⁴

Kako proizlazi iz zapisnika glavnih skupština i odborskih sjednica, Staroslavenska je akademija bila živo zainteresirana za tisak transkribiranog misala te je zamolila Vajsa da ga priredi. Tako se na odborskoj sjednici 25. listopada 1905. raspravljalo o njegovu tiskanju. Akademija je već vodila pregovore s tiskarom *Unio* iz Praga i s katoličkom tiskarom u Ljubljani. Vajs je pokazao 12 vrsti papira koji mu je poslala tiskara *Unio* iz Praga. Izbaran je papir (uzorak) br. 7 kao najprikladniji za tiskanje misala. U vezi s tim također je bilo zaključeno da se prije nego se pristupi tiskanju pošalje upit „... ordinarijatima u kojima je u porabi glagoljica da jave koliko će trebovati primjeraka staroslavenskog misala sa latinskim slovima...” I na glavnoj skupštini održanoj 16. siječnja 1906. tajnik, kanonik dr Antun Gršković, obavješćuje članstvo „... da je Sv. stolica dozvolila tiskati misal staroslavenski sa latinskim slovima” i da će Akademija preuzeti tiskanje kad sve bude uređeno i „definitivno riješeno pitanje o glagoljici”.¹⁵

11 Uspor. *Jelić*, Luka. *Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saeculum*, *Veglas* (Krk) 1906, XIX, 109; *Fučak*, J., n. dj. 144 i d.

12 Zapisnik GS 1. ožujka 1905.

13 Isto 19. travnja 1923.

14 Vidi *Vajs*, J., n. dj., (bilj. 5); *Štefanić*, Vj., n. dj. 41.

15 Zapisnik GS 16. siječnja 1906.

Međutim, sva su ova Akademijina nastojanja pala u vodu jer je odlukom Sv. stolice od 18. prosinca 1906. ponovno osnažen dekret od god. 1898. o upotrebi glagoljskog pisma.¹⁶ To je porazno djelovalo na sve prijatelje slavenskog bogoslužja a posebno na članove Staroslavenske akademije jer su time propale sve njihove nade. Biskup Mahnić obavijestio je članove Akademije o toj odluci na godišnjoj skupštini 23. siječnja 1907. ovim riječima: „Nedavno je uslijedila odluka Sv. stolice u pitanju staroslavenskog bogoslužja. Uzdam se u Boga da će se glagoljica, jer je stvar pravedna, očuvati. Moramo biti pripravnici da slušamo Sv. stolicu. Sad nije zgodno više reći. Ne znamo što će biti. Samo treba da pobudimo narod da glagoljicu smatra kao povlasticu i svoj biser! Bog će blagosloviti nas i naš narod.” U vezi s ovom obavijesti tajnik zaključuje zapisnik ovim tugaljivim riječima: „Na to se članovi pokunjeni radi rimske odluke razidu.”¹⁷ I tako je pitanje transkripcije glagoljskog misala skinuto s dnevnog reda Staroslavenske akademije sve do poslije prvog svjetskog rata.

2. Budući da tada više nije bilo nade za tiskanje transkribiranog glagoljskog misala, Staroslavenska akademija u Krku počela je misliti na novo izdanje glagoljskog misala. Tako se na godišnjoj skupštini održanoj u Krku 17. ožujka 1913. „...konstatira krvava potreba novog izdanja glagoljskog misala, jer od zadnjeg izdanja god. 1905. ne može se više nigdje dobiti ni jedan primjerak”.¹⁸ Na tiskanje glagoljskog misala mislilo se i na slijedećoj godišnjoj skupštini Akademije – 26. ožujka 1914. Na istoj se članovi obavješćuju da dr J. Vajs u vatikanskoj tiskari, a u nakladi Akademije, tiska *C a n t u s M i s s a l i s* – „što bi imao biti sastavni dio novog izdanja glagoljskog misala”. Ponovno je riječ o misalu u t. 6. pod naslovom *Rasprava i glasovanje o prijedlozima*... Naime, pop Franjo Žic, župnik u Puntu, predlaže da Akademija u posebnom arku ili u namjeravanom priručniku (o kojem će kasnije biti govora) izda misu *Z a ž e n i k a i n e v ě š t u*. S time u vezi skupština zaključuje da će se to učiniti „prigodom štampanja priručnika, odnosno novog izdanja glagoljskog misala”.¹⁹ Međutim, skori početak prvog svjetskog rata omeo je i ovu akciju Staroslavenske akademije u Krku.

3. Konac prvog svjetskog rata, tj. kraj listopada 1918., donio je nove političke prilike koje su pogodovala glagoljici. Stoga je odmah ponovno pokrenuto i pitanje izdanja latiničkog staroslavenskog misala, tim više što se mislilo da će se tako staroslavensko bogoslužje lakše proširiti i na ostale krajeve u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Već mjesec dana nakon sloma Austro-Ugarske monarhije biskupi tadašnje Jugoslavije sastaju se na konferenciji u Zagrebu (27 – 29. XI. 1918). Na njoj je pod predsjedanjem zagrebačkog nadbiskupa, iskrenog prijatelja glagoljice i člana utemeljitelja Staroslavenske akademije u Krku,²⁰ jednoglasno prihvaćen zaključak da se Sv. stolica zamoli: 1/da se pravo na

16 Uspor. Fućak, J., n. dj., str. 155 i d.

17 Zapisnik GS 23. siječnja 1907.

18 Isto 17. ožujka 1913.

19 Isto 26. ožujka 1914.

20 Na glavnoj skupštini 26. ožujka 1914. tajnik je izvijestio članove, da „se je zagrebački nadbiskup-koadjutor dr Ante Bauer učlanio kao utemeljitelj s K 300...” Biskup J. J. Strossmayer, koji je Akademiji poklonio 4000 K, i zagrebački nadbiskup dr Juraj Posilović, koji je dao 2000 K, bili su počasni članovi Akademije (v. Zap. GS 25. siječnja 1904.).

staroslavenski jezik u liturgiji protegne na čitavo područje Jugoslavije; 2/da se zbog lakšeg čitanja dopusti tiskanje staroslavenskog misala latinskim slovima. Katolički episkopat Jugoslavije je na konferenciji 1919. godine, održanoj ponovno u Zagrebu, ponovio i proširio taj prijedlog.²¹

Da bi se pospješilo rješenje ovog pitanja, svećenički odbor u Splitu, s don Franom Bulićem na čelu, na Čistu srijedu 1920. upravlja episkopatu predstavku u kojoj hvali njegov zaključak o glagoljici i preporuča da se stvar što prije provede u djelo. U predstavi se moli da se u konkordat što se misli sklopiti između Jugoslavije i Vatikana unese i odredba kojom se, jednako kao u konkordatu sa Crnom Gorom (1886) i Srbijom (1914), dopušta upotreba staroslavenskog bogoslužja na čitavom području Jugoslavije, te da se u tu svrhu staroslavenski misal tiska latinicom.²²

Slične predstave slali su episkopatu i krčki kler i Staroslavenska akademija u Krku god. 1921. i 1922. Naime, čim se otok Krk u travnju 1921. oslobodio talijanske okupacije, krčko je svećenstvo, sakupljeno 17. listopada 1921. na sastanku svećeničke zajednice krčke biskupije u Krku, donijelo rezoluciju kojom traži isto što je malo zatim formulirala i Staroslavenska akademija u svojoj predstavi episkopatu koji se u travnju 1922. sastao u Zagrebu. Staroslavenska akademija, na prijedlog franjevca-trećoreca o. Nikole Milčetića iz Krka, moli biskupe da od Sv. stolice traže ovlaštenje da naš episkopat može glagoljski misal dati transkribirati latinicom, te da ubuduće sam episkopat smije davati odobrenje za tiskanje liturgijskih knjiga, bilo glagoljicom, latinicom ili ćirilicom, te da naši biskupi i redodržavnici (provincijali) smiju prema potrebi i svojoj uviđavnosti svaki na svojem području širiti porabu glagoljice (staroslavenskog bogoslužja). I još nešto posebno u vezi s krčkom biskupijom. Budući da je dio krčke biskupije (otoci Crés, Lošinj i okolni) po Rapallskom ugovorom (1920) ostao pod Italijom, Akademija je zamolila biskupe da upozore Sv. stolicu na štetne posljedice za vjeru i Crkvu ako se glagoljica i hrvatski jezik zatru u crkvama toga područja. Nadalje neka poradi na tome da u eventualni konkordat između Vatikana i Jugoslavije uđe neka odredba u prilog glagoljša u smislu ove predstave; da se u našim bogoslovijama dade nužna važnost učenju staroslavenskog jezika te da se imenuje posebni odbor za priređivanje i izdavanje glagoljskog misala i drugih crkvenih knjiga na staroslavenskom jeziku.²³

Zatim će splitski svećenici, okupljeni oko Zaklade sv. Ćirila i Metodija, i krčki okupljeni oko Staroslavenske akademije zajedničkim silama nastaviti akciju za izdavanje transkribiranog misala. O tome Akademijin tajnik o. Augustin Bajčić, trećoredac u Krku, u svom izvještaju za god. 1922. obavješćuje članstvo. U zapisniku, naime, glavne godišnje skupštine — držane u Krku 19. travnja 1923. — čitamo da je drugo važno pitanje kojim se imala baviti uprava bilo upravo „pitanje transkripcije glagoljskog misala”. I zatim izvješćuje kako je odbor *Zaklade sv. Ćirila i Metodija* iz Splita dopisom od 9. svibnja 1922. zamolio Staroslavensku akademiju „da mu se pošalju svi naši prijedlozi,

21 Uspor. *Ivanišević*, F., n. dj.

22 Uspor. ISTO; *Štefanić*, Vj., n. dj.

23 Zapisnik OS 22. i 24. ožujka 1922. i Zapisnik GS 27. travnja 1922.

upute i opaske u tom pogledu, koje će oni proučiti, potom sa svojim prijedlozima sve izručiti dru Vajsu, koji bi konačno imao transkripciju i provesti”.

O toj molbi Splitsana raspravljao je odbor Akademije na svojoj sjednici 3. srpnja 1922. S tim u vezi odbor je zaključio da se pošalje u prijepisu: 1/Rezolucija koju je prihvatila krčka svećenička zajednica na sastanku 17. listopada 1921. u Krku, u kojoj krčko svećenstvo izražuje svoje mišljenje o ovom pitanju; 2/Izvadak predstave koju je uprava Staroslavenske akademije uputila Predsjedništvu biskupske konferencije u Zagrebu 12. travnja 1922. „koja se bavi ovim pitanjem”; zatim 3/da se izrazi želja „da se priređivači transkripcije drže načela po kojima je veleuč. dr Vajs napravio transkripciju u *Vesperalu* od 1907. (O njemu nešto više kasnije, op. M. B.); 4/„Preporučiti mu da pozove još koje vještije osobe u ovom pitanju, da prikažu pismeno svoje prijedloge u ovom poslu (kao npr. dra F. Biničkoga, Široka Kula – Gospić; o. Nikolu Milčetića, Hercegnovi; d(o)n Antu Mrakovčića, Punat – Krk; d(o)n Vinka Premudu, Stara Baška – Krk; prof. M. Tentora – Sušak itd) i 5/Poslati na ogled „jedan arak transkripcije misala koju je učinio pok. Parčić a popravio Dr Vajs”.²⁴ Kako je već prije spomenuto Dragutin A. Parčić bio je već transkribirao cijeli glagoljski misal. Kad se Vajs u studenom 1922. nalazio u Krku „na svom prolasku za Rim, uzeo je sa sobom cijeli transkribirani Parčićev misal i sad se nalazi kod njega”.²⁵

Zanimljivo je ovdje navesti što piše u nastavku istog zapisnika: „Konačno dakle sav ovaj teški posao transkripcije pada na leđa Dra Vajsa, a kako on to kani provesti vidi se uopće po „Slovenskom psaltiru”... Načela, kojih se u ovom poslu drži, prihvatio je dogovorno sa Drom Jagićem i sa njegovim odobrenjem. K o j e š t a n e ć e n a m s e s v i m a s v i d j e t i i ž e l j e l i b i s m o d a b u d e d r u g a č i j e , a l i s v o j e o s o b n o m n i j e n j e m o r a m o i p a k , m i s l i m , u o v o m p o g l e d u p o d r e d i t i a u k t o r i t e t u j e d n o g D r a V a j s a i D r a J a g i ć a” (potcrtao M. B.). Iz ove primjedbe dade se zaključiti, da krčki svećenici okupljeni oko Staroslavenske akademije nisu bili posve zadovoljni s Vajsovom transkripcijom. U tom smislu pop Vinko Premuda – na istoj skupštini – „izražuje neke želje glede načina transkripcije glagoljskog misala”. Skupština prihvaća njegov prijedlog i zaključuje da se Vajs zamoli „da se u transkripciji misala drži što je više moguće hrvatske recenzije”.²⁶ Akademijina je želja bila da se misal učini čitkijim baš hrvatskom kleru komu je bio i namijenjen. Te je opaske imao stilizirati prof. Antun Šepić, direktor realne gimnazije u Krku i član Akademije, i imale su biti dostavljene Vajsu. Međutim, Vajs nije prihvatio krčke prijedloge.

Uza sve to trebalo je riješiti i prevažno pitanje – financiranje tiskanja novog misala, budući su bila potrebna velika novčana sredstava. Pitanje je riješeno tako da je nastojanjem tadašnjeg poslanika kod Sv. stolice, dra Josipa Smodlake, jugoslavenska vlada odredila znatnu novčanu pomoć (preko polovine milijuna dinara), a drugi dio doprinijelo je svećenstvo preplatom na misal.²⁷

24 Zapisnik OS 3. srpnja 1922.

25 Zapisnik GS 19. travnja 1923.

26 ISTO.

27 Uspor. *Ivanišević, F.*, n. dj.; *Štefanić, Vj.*, n. dj., 45.

Napokon je Sv. stolica odlukom od 9. svibnja 1923. odobrila tiskanje transkribiranog staroslavenskog misala koji je već god. 1924. ušao u tisak. Tiskan je u vatikanskoj poliglotskoj tiskari pod nadzorom Vajsa koji je za to vrijeme (1924 – 1927.) boravio u hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu. Napomenimo ovdje da je u korekturi istog sudjelovao i Krčanin-Vrbničanin prof. Ivan Butković koji je neko vrijeme bio rektor sv. Jeronima. Koncem velječe 1927. bio je dotiskan zadnji arak i već početkom lipnja iste godine dostavljen hrvatskim biskupijama. Naklada je bila 3000 primjeraka na vrlo finom i čvrstom papiru, na 830 stranica velikog formata pod naslovom:

RIMSKI MISAL
Slovenskim jezikom
Presv. G. N. Urbana Papi VIII
Poveljnjem izdan

MISSALE ROMANUM
Slavonico idiomate
Ex Decreto Sacrosancti Concilii Tridentini
Restitutum
S. Pii V Pontificis Maximi
Iussu editum
A Pio X Reformatum
et
SSMI D. N. Pii XI
Auctoritate vulgatum
ROMAE
Typis polyglottis Vaticanis
MDCCCXXVII²⁸

Navedimo ovdje još da je uprava Staroslavenske akademije u Krku na svojoj sjednici 12. ožujka 1924. odlučila zamoliti dra Vajsa „da prigodom tiskanja novog misala tiska napose i m r t v a č k i m i s a l i é”. Kao što su ih bili tiskali Paštrić (1707.), Jurančić (1767.) i Parčić (1893. i 1894).²⁹ Međutim, posebni mrtvački misalić nije bio tiskan.

4. Novi transkribirani misal – u redakciji J. Vajsa – koji je bio očekivan s velikim interesom bio je uglavnom dobro primljen i pozdravljen. Tako don Fr. Bulić, kao predsjednik odbora u Splitu, posebnim pismom od 5. lipnja 1927. javlja vijest o novom misalu i o važnosti ovog djela ne samo za crkveno područje „već ono ima mnogo širi značaj za čitavu našu državu i u crkvenom i u političkom pogledu...”³⁰

Međutim, bilo je, osobito među čakavskim Hrvatima kojima je misal prvenstveno i bio namijenjen, ozbiljnih zamjerki. Već spomenuti pop Vinko Premuda, priznati pop gla-

28 Uspor. ISTO, 50, 54–60; ISTO, 31, 44–45; Zapisnik GS 22. lipnja 1927.

29 Zapisnik OS 12. ožujka 1924.; Uspor. *Bolonić*, M., n. dj. (bilj. 6).

30 Uspor. *Ivanišević*, F., n. dj., 59–60.

goljaš iz Baške,³¹ više je puta znao reći prof. Vjekoslavu Štefaniću da sprema jednu ozbiljnu kritiku Vajsova misala u kojoj bi osudio Vajsovo odstupanje od tradicionalnog izgovora, premda je misal u prvom redu namijenjen baš čakavskim Hrvatima. Svoje primjedbe o tome izrazili su krčki svećenici već prije nego je misal ušao u tisak, kako smo ranije vidjeli.³² Što nije učinio V. Premuda, učinio je dr Ivan Ostojić koji je zainteresiranima razaslao svoje primjedbe na Vajsovu transkripciju. Njegov kritički osvrt, umnožen na preko 40 stranica (kancelarijski format), u kojem je iznio – po njegovu mišljenju – mnogo grešaka, dalmatinski je kler vrlo lijepo primio.³³ Ozbiljnih prigovora Vajsovu misalu bilo je i sa strane glazbenika.

I na koncu navedimo ovdje još jedan osvrt na latinsku transkripciju Vajsova glagoljskog misala. Napisao ga je u Bogoslovskoj smotri već spomenuti prof. Ante Šepić, direktor realne gimnazije u Krku i predsjednik Staroslavenske akademije u Krku. U tom osvrtu Šepić najprije donosi mišljenje dra Mate Tentora o transkripciji Vajsova vesperala (1907.) i prigovara Vajsu što nije dosljedno proveo transkripciju. On mu nadalje predbacuje što upotrebljava i naš pravopis (dj, lj, nj) i pravopis Jugoslavenske akademije (í, ű, ġ), što za staroslavensko *žd* jednom piše *j*, drugi put *đ*, a poneki put i *ġ* (u tuđicama), što nema dosljednosti u transkripciji poluglasa itd.³⁴ U vezi s time Šepić nastavlja: „Dovoljan je letimičan pregled da se uvjerimo da se je Vajs držao istih principa u transkripciji psaltira, misala i vesperala”.³⁵ Zatim navodi čitav niz takvih primjera koji završuje riječima: „Nedosljednosti na svakom koraku. Ali tek na oko, jer se dobar posmatrač može lako da uvjeri da je Dr Vajs u svojoj transkripciji bio i te kako dosljedan... S jezične strane moramo da kažemo da bismo mogli tekstu transkribiranih knjiga jedva što i prigovoriti, da se priređivaču nije potkralo nekoliko netačnosti, koje jasno govore, da Dr Vajs nije Hrvat...”³⁶

5. Vajsov transkribirani misal sačuvan je u krčkoj biskupiji relativno vrlo dobro, što nije ni čudno ako se ima na umu da je to zadnje izdanje glagoljskog misala koji je i tehnički bio na visini. Prema podacima kojima raspoložemo u krčkoj biskupiji sačuvano je oko 115 primjeraka (poviše 12 tvrdo uvezanih novih primjeraka s dodatkom najnovijih glagoljskih misa u Biskupskom ordinarijatu u Krku, koji su preostali od zalihe za potrebe biskupije!). Od tih misala ima: na otoku Krku 80, na otocima Rabu i sjevernom dijelu Paga (Lun i Novalja) 12, te na otocima Cres-Lošinj i okolnima oko 20. (Ovi posljednji nabavljeni su nakon 1945. kad je taj dio krčke biskupije došao u sastav SFRJ; time je uspostavljeno staroslavensko bogoslužje u većini župa u kojima je prije bilo u porabi). Župe s većim brojem područnih sela i kapela (Baška, Dobrinj i Dubaš-

31 O V. Premudi vidi: *Dorčić*, Vinko. Jedan naš skromni radnik (Uz 70-tu godinu života popa Vin-ka Premude), Krčki kalendar 1941, Zagreb, 53–55.

32 Vidi *Štefanić*, Vj., n. dj., 45, bilješka.

33 Prema sjećanju o. Kerubina Sišula, nestora franjevac trećoredaca (rođ. 1892) koji je tada (1927/28) živio na Školjiću kod Preka i čitao tu kritiku.

34 Uspor. *Tentor*, Mate. Vajsov Vesperal, II. Vjesnik Staroslavenske akademije u Krku za god. 1913., str. 64–68.

35 *Šepić*, Ante. Dra Josipa Vajsa latinska transkripcija glagolskoga vesperala, psaltira i misala, Bogoslovska smotra 4, 1928., str. 527–528.

36 ISTO.

nica) ili pak s većim brojem svećenika (Vrbnik i samostanske crkve u Glavotoku, Krku i Portu) imale su veći broj primjeraka, što je i razumljivo. Tako župa Baška ima 10 Vajsovih misala, Dubašnica 9, Vrbnik 7, Dobrinj 6, Omišalj 5 i samostan sv. Franje u Krku 5, Rasopasno 4, Kornić 3 i samostan sv. Marije u Glavotoku 3 te druge župe i samostani po dva i jedan primjerak. Sve župe na Rabu imaju po jedan primjerak; iznimku čini župa Lopar s 2 primjerka. 1 župe Lun i Novalja imaju po 2 primjerka. Župe na Cresu i Lošinj i okolnim otocima imaju redovito po jedan komad Vajsovog misala, osim Martinšćice, Orleca i Ustrina po 2 i župe Susak koja ima čak 3 primjerka.^{36 a}

Uvođenjem hrvatskog jezika u bogoslužje prema odredbama II. vatikanskog sabora i Vajsovi transkribirani misali uneseni su u inventare krčkih župa i samostana kao spomenici naše časne kulturne glagoljske baštine koju su popovi glagoljaši kroz vjekove, sve tamo od doba sv. braće Ćirila i Metodija, odlučno i ljubomorno čuvali i branili, te je usprkos tolikim i tako teškim iskušenjima znali očuvati i sačuvati do naših dana. Prema želji i odredbi krčkog biskupa Karmela Zazinovića oni se ipak od zgrade do zgrade, barem na veće blagdane, u nekim krčkim župama izvlače iz ormara i upotrebljavaju kod pjevanja staroslavenskih misa.³⁷ Nadajmo se da će to biti češće i u drugim crkvama kad dobijemo toliko očekivane glagoljske kanone s drugim misnim dijelovima — prema obnovljenom obredu sv. mise.

B. TRANSKRIPCIIJA DRUGIH OBREDNIH KNJIGA

Staroslavenska akademija u Krku imala je u planu izdavanje i drugih obrednih i priručnih knjiga za glagoljaške crkve. Prema sačuvanim zapisnicima njezinih odborskih sjednica i glavnih godišnjih skupština od početka pa sve do poslije rata, to je pitanje bilo uvijek prisutno na njezinim sjednicama i skupštinama. Tako se raspravljalo o tiskanju vesperala, priručnika tiskanog latinskim slovima za glagoljske crkve, rituala, šćaveta i dr. Radilo se zapravo o izdavanju praktičnih liturgijskih knjiga. To je i bila jedna od svrha Staroslavenske akademije, tj. „nastojati da podupire i promiče *izdavanje liturgičnih glagoljskih knjiga i drugih pomagala*, znajući da je nestašica bila i bit će uvijek prvi povod i glavni uzrok propadanju glagoljice”.³⁸

1. Mahnić je želio da se, nakon Parčićeva glagoljskog misala, priredi i glagoljski *časoslov* (brevijar) koji bi se tiskao u Krku (u tiskari Kurykta).³⁹ Stoga je s Parčićem providio svoju tiskaru i glagoljskim slovima. To je bio i razlog zašto je pozvao u Kik i Čeha J. Vajsa. Stoga se već na drugoj odborskoj sjednici Akademije 27. siječnja 1903. govorilo o mogućnosti tiskanja glagoljskog brevijara. S time u vezi odlučilo se pokrenuti izdavanje publikacije *G l a g o l j i t i c a*, da bi se tako pripremio kritički materijal za brevijar. Na slijedećoj odborskoj sjednici 20. listopada 1903. preporučeno je Vajsu da kod izdavanja Glagoljica pazi „da to čini s osobitim obzirom na sadržaj brevira,

36a Prema primljenim podacima od župskih ureda i prema inventarima crkava kod Biskupskog ordinarijata u Krku.

37 Vidi: Okružnice Biskupskog ordinarijata u Krku, I, 1965, br. 110/65., t. 6; uspor. *Bolonić, M.*, Otok Krk kolijevka glagoljice, Zagreb 1980.

38 Volarić Fr. na osnivačkoj skupštini 1903. i prvoj godišnjoj skupštini 1904. godine.

39 O tiskari „Kurykta” vidi *Polonjo, M.*, n. dj. (bilj. 10).

koji bi se imao izdati poslije misala". Međutim, do tiskanja glagoljskog brevijara nije došlo. Naime, odlukom Sv. stolice od 18. prosinca 1906. ponovno je stupio na snagu dekret od god. 1898. u kojem je bila i točka o upotrebi glagoljskog pisma.⁴⁰ Rimski kurija je smatrala da u bogoslužju mora ostati mrtvi staroslavenski jezik, a tako i njegovo pismo glagoljica. Latinicom su se mogle tiskati samo one knjige koje su bile namijenjene vjernicima, te ne strogo liturgijske kao što su npr. ritual (1640. i 1893), *Hrvatski bogoslužbenik ili sbirka jutarnja i večernja* (Zadar 1882.) ili *Svečane jutarnje i večernje* A. Matanića (Senj, 1893). Ove posljednje bile su tiskane na staroslavenskom jeziku ali latinskim slovima i upotrebljavane u glagoljaškim crkvama krčke biskupije.

Na glavnoj skupštini Akademije, održanoj u Krku 25. siječnja 1906. pop Mihovil Mužina, župnik u Dubašnici, predlaže da Akademija svojim članovima uz teoretske publikacije pruži „također i praktične liturgičke tekstove". U vezi s time predloži da se izda priručnik „za večernje s povečernjicom u staroslavenskom jeziku ili priručnik potpuni za sve časove (horae diurnae)". Pop Frane Volarić, župnik u Korniću, proširuje prijedlog sa željom „da se tiskaju također i oficiji velikoga tjedna i glavnih svetkovina kroz godinu". Nakon korisne rasprave skupština je zaključila „da se tiskaju časovi (horae diurnae) a kao dodatak ovom oficij velikog tjedna i oficiji za glavne svetkovine kroz godinu po mogućnosti već ove godine, a sve to u staroslavenskom jeziku sa latinskim pismenima". (Zatim je dr Vajs održao predavanje o transkripciji glagoljskih spomenika latiničkim slovima).⁴¹

Uprava Akademije je na svojoj odborskoj sjednici 31. prosinca 1906., dogovorno s biskupom Mahnićem, donijela zaključak da se Večernje — „tiskaju kao priručna pučka knjiga latinicom", i to „u Pragu u 1000 komada",⁴² budući da je dekretom Sv. stolice od 18. prosinca 1906. bilo zabranjeno tiskanje glagoljskih knjiga latinicom. Posao oko redakcije novog Vesperala Akademija je predala Vajsu koji je već tokom godine 1906. pripremio tekst staroslavenskog Vesperala tako da je tajnik pop V. Premuda na godišnjoj skupštini 23. siječnja 1907. mogao obavijestiti članove: „Prema obećanju izaći će za crkvenu porabu puka Večernje od č. Vajsa latinicom prema naputcima Jagića i Pasterneka..." I doista, god. 1907. Vesperal je izašao iz tiska tako da mu je uprava na odborskoj sjednici 23. siječnja 1908. odredila i prodajnu cijenu. Boljem izdanju (tiskano 150 primjeraka), namijenjenom prvenstveno članovima, Kr 10, a običnom izdanju 3 Kr i 10 fil za poštarinu. A na glavnoj skupštini 11. studenoga 1908. tajnik izvješćuje da je Vesperal razaslan članovima te da ga je poslao „na preporuku preč. biskupskim ordinarijatima i oglasilo u novinama, ali nije našlo dovoljna odziva ovo djelo od preko 470 str., koje uvezano zapada puste tri krune".⁴³ Tajnik M. Polonijo na odborskoj sjednici 11. svibnja 1909. obavijestio je upravni odbor da se „raspačao lijep broj Vesperala..."; a na odborskoj sjednici 10. veljače 1910. bilo je zaključeno, da se isti seljacima i đacima prodaje uz sniženu cijenu, tj. 1 Kr.⁴⁴

40 Vidi bilj. 16.

41 Zapisnik GS 25. siječnja 1906.

42 Zapisnik OS 31. prosinca 1906.

43 Zapisnik GS 23. siječnja 1907. i OS 23. siječnja 1908.

44 Zapisnik OS 11. svibnja 1909. i 10. veljače 1910.

Knjiga (s glagoljskim naslovom) ima ovaj naslov:

VESPERAL RIMSKO-SLOVENSKI (glagoljicom)

Večernje na Nedělje i Svetce po vse leto, po crkvenim knigam glagoljskim. S priloženijem Jutrnj i Časov velih blagdan i drugih molitav. — KRK. Rashodi Staroslovenskije Akademije. L. G. 1907.

Knjiga, tvrdo uvezana, opsega XV+343+(104) stranica u 8°, bila je tiskana kod Alojzija Wiesnera u Pragu. To je najuglednija i najskuplja Akademijina knjiga uopće, ukrašena slikama, minijaturama i inicijalima. Vajsova transkripcija je kroatizirana (piše ć, đ, j). Premda je Vesperal — prema izjavama krčkog biskupa Antuna Mahnića i senjsko-modruškog Roka Vučića na početku istoga — bio namijenjen za „porabu vjernika”, i svećenici su se služili njime u crkvi kod pjevanja oficija i večernja s pukom u nedjelje i blagdane. Stoga se Vesperal i danas može naći po svim župskim crkvama na Krku, i to u više primjeraka, a k tomu i kod privatnika. Po njemu se još i danas u nekim crkvama (Omišalj, Vrbnik) pjevaju staroslavenske večernje s pukom u pojedinim zgodama.⁴⁵

2. Staroslavenska akademija u Krku tiskala je u latiničkoj transkripciji još i slijedeće:

Ugotovanie k' Misě i Hvali Vzdanie s' drugim i različnimi molitvami Ierěju po blagovremeniju glagolemimi — za svećenike. Tiskano u Kurykti u Krku god. 1903. na jednom arku koji se uokviren i danas može naći u nekim krčkim sakristijama.

Ugotovanie k' Misě i Hvali Vzdanie s' drugim i različnimi molitvami Ierěju po blagovremeniju glagolemi, Krk 1904. Ukoričena knjižica (str. 64 u 16°) za porabu svećenika. I ova se knjižica još može naći u sakristijama krčkih crkava kao i među knjigama starijih svećenika i među knjigama Staroslavenske akademije u Krku.

Pěnije rimskago misala po izdaniju vaticanskomu, V' Rimě tipi vaticanskimi 1914. Tu je knjigu (VIII + 50 str. veće 8°) priredio i dao tiskati u vaticanskoj tiskari J. Vajs za svoga boravka u Rimu. Knjiga bi imala biti dodatak misalu te sadržavati tekstove nepromjenljivih dijelova, funkcija Svetog tjedna i dr. s tipičnim napjevima rimskoga misala.⁴⁶

3. Iz zapisnika odborskih sjednica i godišnjih skupština razabire se kako je Staroslavenska akademija spremala još neke druge liturgijske priručnike u latiničkoj transkripciji — za glagoljaške crkve. Prvo mjesto među njima zauzima Priručnik molitava, blagoslova i funkcija za svećenike glagoljskih crkava. Rasprava o njemu započela je već na glavnoj skupštini 11. studenoga 1908. i provlačila se sve do god. 1914., tj. do prvog svjetskog rata.

45 Uspor. *Polonijo*, M., n. dj.; *Štefanić*, Vj., n. dj.; *Tentor*, M. n. dj.; *Bolonić*, M., Tragom kapitulskih liturgijskih tradicija, BS 3—4, 1968, 440 i d.

46 Uspor. *Polonijo*, M., n. dj., 125, 128; *Štefanić*, Vj., n. dj., 42—43; Zapisnik OS 20. listopada 1903. i 7. siječnja 1904.

Prijedlog „da se izda latinicom priručnik za porabu svećenstva u glagoljskim crkvama krčke biskupije” podnio je pop Mate Polonijo, ravnatelj (kancelar) Biskupskog ordinarijata u Krku.⁴⁷ Prijedlog je bio prihvaćen i okružnicom broj 2 od 8. prosinca 1908. pozvani su svi dušobrižnici krčke biskupije da se o njemu izjasne i priopće svoje sugestije.⁴⁸ Mnogi su se svećenici doista izjasnili, kako o njegovu sadržaju tako i o formi. Nakon toga je upravni odbor raspravljao o tome na sjednici 11. svibnja 1909. i zaključio da se Priručnik uredi prema priručniku stolne crkve u Krku te da „uvaživ po mogućnosti mnijenja dušobrižnika... upitni priručnik ima sadržavati: Okropiši me i Videh vodu – blagoslov na III. nedjelju mjeseca – u trodnevnicu pred korizmom – u nedjelje korizmene – na Dušni dan i kroz osminu – molitve za pohod groblja na Dušni dan – blagoslov per turnum – zadnji i prvi dan godine – „Exequie” djece i odraslih ukoliko već nijesu u Vesperalu – Uskrснуće – Pripjeve iz Misala na Svijećnicu i Maslinicu – Litanije Svih Svetih (glag.), RR. i VV. i molitve na blagdan sv. Marka i prosbene dane – obred i molitve pro pluvia, serenitate, contra tempestatem – obrazac hrvatski za navješćavanje blagdana na Bogojavljenje – Procesiju na Veliki petak – deveticu Duha Sv. pred Duhovima – Litanije lauretanske (glag.) s Ant. i molitvom – Blagoslovljen budi Bog (hrv.) – Molitva sv. Josipa po krunici oktobarskoj (hrv.) – Najnovije obrasce (hrv.) za blagdan sv. Blaža i kad se daje ljubiti svetačke moći. – Na kraju neka ostave nekoliko stranica čistih da župnici mogu pribilježiti posebne mjesne pobožnosti.⁴⁹

Što se pak formalne strane tiče, određeno je da psalmi i himni budu ispisani per extensum; za ono što svećenik pjeva „neka ima note po propisanom koralu”. Nadalje, svi obrasci moraju biti „u staroslavenskom jeziku, ispisani latinicom, prema kritičnom izgovoru” što nije posebno označeno kao hrvatski. Slova imaju biti velika i lijepa, papir i uvez čvrst i trajan; rubrike ispisane hrvatski – kurzivom; veličina velike osmine.⁵⁰

Sve ovo, te mišljenja svećenika kao i latinski priručnik stolne crkve u Krku, bilo je dostavljeno Vajsu zamolbom da priredi namjeravani Priručnik. Međutim, „Vajs nije dospio do sada što poduzeti u predmetu” izjavio je tajnik na skupštini 2. ožujka 1910, a i sam upravni odbor uočio je još neke poteškoće kao npr. raznolikost obreda za razne funkcije u biskupiji (procesija na Veliki petak, Uskrснуće na Vazam itd). Posebnu pak poteškoću stvaralo je pitanje „ima li taj priručnik pasti pod udar propisa koje je odredila Sv. stolica za liturgičke knjige”. Zbog svega toga „posao se odgodio za bolja vremena”.⁵¹

Uza sve to, zamisao tiskanja Priručnika i dalje je stalno bila na dnevnom redu sjednica upravnog odbora kao i godišnjih skupština. Tako se god. 1910. svećenici i dalje pozivaju da iznesu svoje prijedloge u vezi s Priručnikom.⁵² A na godišnjoj skupštini 16. ožuj-

47 Zapisnik GS 11. studenoga 1908.

48 Zapisnik OS 11. svibnja 1909.

49 Isto 11. svibnja 1909.

50 ISTO.

51 Zapisnik GS 2. ožujka 1910.

52 Zapisnik OS 26. lipnja 1910.

ka 1911. tajnik Akademije M. Polonijo obavještava članove da su iz Rima dobili odgovor „da se (priručnik) može štampati u latinskoj transkripciji, jer da to neće biti liturgička knjiga”. I pošto biskupijska crkvena vlast odredi obred za neke funkcije, što će vjerojatno biti na ovogodišnjoj dijecezanskoj sinodi (1911), moći će se pristupiti njegovoj redakciji.

Tako je već na odborskoj sjednici 17. travnja 1912. zaključeno da se redakcija Priručnika za glagoljske crkve krčke biskupije povjeri popu Pavlu Šabalji i popu Petru Orliću, a da se zatim „preda na konačnu redakciju i štampanje Dru Vajsu”. Isto tako je određeno da se u Priručnik unesu još neki obrasci, uz prije navedene, i to: „Obrazac ženidbenih napovijedi – Molitvu coram Smo in triduo eucharistico – Blagoslov mreža – Obred za ophod s moćima svetaca na I. nedjelju augusta – Himna Tebe Boga hvalimo s VV., RR. i molitvom – Obred ophoda s križem (bez moći) na Veliki petak i još drugo, što presv. Biskup nađe potrebitim ili shodnim”.⁵³ O tom zaključku bili su obaviješteni članovi na godišnjoj skupštini 17. ožujka 1913. uz napomenu da se „na poznijem jednom užem dogovoru ovdje (u Krku, o. p.) odlučilo odgoditi to pitanje, dok ne izađe novo izdanje hrvatskog rituala, iz koga bi se u Priručnik uzeli potrebiti tekstovi. Zbog rituala dakle nema za sada ništa ni s priručnikom koji dušobrižno svećenstvo sve više želi”.⁵⁴ Na to je nadošao i prvi svjetski rat i tako su višegodišnja Akademijina nastojanja oko tiskanja Priručnika ostala bez uspjeha.

4. Uz navedeno Staroslavenska akademija u Krku namjeravala je izdati još neke obredne knjige u latiničkoj transkripciji, kako proizlazi iz sačuvanih zapisnika odborskih sjednica i godišnjih skupština. Prva takva knjiga bila je *Horae diurnae* (Dnevni časovi). Pitanje je bilo pokrenuto već na odborskoj sjednici 25. listopada 1905. Tada je bilo zaključeno da se tiskanjem „počeka na odluku Sv. stolice, koja bi morala brzo slijediti o porabi glagoljice”. A na godišnjoj skupštini 16. siječnja 1906, kako smo već prije vidjeli, župnik Dubašnice, pop Mihovil Mužina, predlaže da se članovima u god. 1907. dade „uz jednu teoretičku raspravu... i molitvenik potpuni za sve časove (horae diurnae)”. Pitanje tiskanja Dневnih časova bilo je dugo na tapetu, ali se ono stalno odgađalo zbog nesigurnosti glagoljskog pitanja i očekivane reforme rimskoga časoslova i tako do njegova tiskanja nije došlo.

To će pitanje ponovno biti pokrenuto 1917. na prijedlog J. Vajsa. On, naime, u svojem pismu pita upravni odbor Staroslavenske akademije što da priredi kao publikaciju za god. 1918. Po njegovom mišljenju zbog ratnih prilika „za znanstvene publikacije sada nije zgodno vrijeme...” Stoga želi da se izda jedna praktična publikacija. Budući da je reforma časoslova zaključena, predlaže „da se našim glagolašima dadu u ruke glagoljske *Horae diurnae*”. Uprava prihvaća prijedlog uz želju da se uz to izda i glagoljska *Mrtvačka služba* (*Officium Defunctorum*). O istoj je bilo govora već na godišnjoj skupštini 26. ožujka 1914. Na toj je, naime, skupštini tajnik obavijestio članove da je želja uprave da im pruži Mrtvačku službu s misom, redom pogreba i sa službom Dušnoga dana u staroslavenskom jeziku i latinskoj transkripciji, s notama za pje-

53 Isto 17. travnja 1912.

54 Zapisnik GS 17. ožujka 1913.

vanje. Međutim, treba sačekati originalno latinsko izdanje iz Rima. To je zapravo zaključak uprave donesen na odborskoj sjednici od 25. rujna 1913, a na želju dijecezanskog svećenstva koja je bila izražena na konferenciji svećeničke zajednice u Baški 5. kolovoza iste godine.⁵⁵

Redakcija *Diurnala* zajedno s Mrtvačkom službom bila je povjerena Vajsu. Međutim, kako je uprava željela da ti tekstovi budu tiskani latinicom, bilo je zaključeno da Vajs priredi tekst, „no štatpat će se istom onda, kad Sv. stolica dopusti štampanje staroslavenskih liturgičkih knjiga latinicom”.⁵⁶

5. Druga priručna knjiga, potrebna glagoljskim crkvama, bila je *šćavet* ili epistolar i evanđelistar. Od prvog tiskanog Lekcionara fra Bernardina Spličanina (Mleci 1495.) do posljednjeg Žuvičeva evanđelistara (1940.) izašla su brojna izdanja istog pod raznim naslovima (lekcionar, štenja, čitanja itd.). Od posljednjeg Ježičevog *šćaveta*, tiskanog u Rijeci 1824. godine, koji se najviše upotrebljavao u krčkoj biskupiji, prošlo je već dugo vremena i zato se osjećala potreba novog izdanja.⁵⁷ Stoga je na godišnjoj skupštini Akademije 11. studenoga 1908. vrbnički umirovljenik pop Bare Vitezić među ostalim predložio da se priredi „novo izdanje *šćaveta* ili *tumača*”. Prijedlog je bio prihvaćen te je Akademijina uprava o njem raspravljala na svojoj sjednici 11. svibnja 1909. Budući je konstatirana velika potreba *šćaveta*, zaključeno je da pitanje tiskanja *šćaveta* „valja raditi sporazumno s biskupskim ordinarijatima u Dalmaciji i Primorju te sa Sv. stolicom”. A na odborskoj sjednici 10. veljače 1910. tajnik izvješćuje odbornike o pisanju puljskog Omnibusa od 8. siječnja 1910. koji u članciću *Na obranu našeg jezika u našim crkvama* preporuča Akademiji da priskrbi novo izdanje „*šćaveta*”.

O *šćavetu* je još bilo govora na glavnoj skupštini 2. ožujka 1910. Ističe se „najpreča potreba” istoga, ali „meritorno se nije zaključilo ništa, jer se pitanje ne može riješiti bez prethodnog sporazuma sa Sv. stolicom i zanimanim episkopatom. Međutim se doznalo da je Sv. stolici već predložen na ispitivanje jedan tekst *šćaveta*, priređen negdje u Dalmaciji”.⁵⁸

Kasnije ne nalazimo više ništa o tiskanju *šćaveta* i tako i ova Akademijina nastojanja nisu bila ostvarena.

6. — Usporedo s raspravom o priređivanju novog „*Šćaveta*” povlačila se istodobno i rasprava o izdavanju *Rituala* koji je imao biti drugo izdanje Parčičeva od god. 1893. Pitanje je pokrenuto na odborskoj sjednici 11. svibnja 1909. Budući je najprije konstatirana velika potreba novog obrednika donosi se zaključak da na izdavanju istog „valja raditi sporazumno s biskupskim ordinarijatima u Dalmaciji i Primorju te sa Sv. stolicom” i drugo, „za sada se ne odlučuje meritorno ništa, samo se glede rituala želi da se ostane pri tekstu Parčičevu, uzev u obzir na kritiku o njemu”.⁵⁹

55 ISTO.

56 Uspor. Svećenička zajednica 9, Krk 1913, str. 175; Zapisnik OS 25. rujna 1913. i 3. studenoga 1917. te Zapisnik GS 1914.

57 Vidi *Fučak*, J., n. dj., 255 i d.; za krčku biskupiju još posebno *Bolonić*, M., Otok Krk.

58 Zapisnik GS 2. ožujka 1910.

59 Zapisnik OS 11. svibnja 1909.

Na godišnjoj skupštini 16. ožujka 1911. tajnik obavještava članove da je biskup Mahnić dobio iz Rima odobrenje za tiskanje novog izdanja hrvatskog obrednika (rituala), „jer je Parčićevo izdanje već odavna posve razgrabljeno”. Redakcija istog bila je povjerena Akademijinom blagajniku popu V. Premudi. Pri tom je primijetio: „Dok ju odobre i drugi biskupi i dok se svladaju sve poteškoće, proći će bez dvojbe još koja godina.”⁶⁰ Uprava na svojoj sjednici 17. travnja 1912. preporuča Premudi „neka se žuri s redigiranjem hrvatskog rituala”. Premuda je završio svoj posao tek god. 1916. I tada je koncem srpnja iste godine tekst poslan biskupskom ordinarijatu u Senj, odakle nije bilo nikakva odgovora. I zato se stvar požuruje.⁶¹ Uslijed ratnih prilika sva je stvar zaspala. A čini se, da se i Premudin rukopis zametnuo u nekoj biskupskoj kuriji. Zbog rituala nije došlo ni do tiskanja prije spomenutog Priručnika, jer su se iz njega imali preuzeti pojedini tekstovi.⁶²

* * *

Iz navedenog izlaganja može se zaključiti što je sve Staroslavenska akademija u Krku poduzimala „oko izdanja hrvatskog obrednika, o štampanju glagoljskog diumala i glagolske mrtvačke službe Božje...”, kako je razvidno i iz zapisnika odborskih sjednica i godišnjih skupština Akademije. Akademija ta pitanja ne skida s dnevnog reda ni poslije rata. Stoga stara uprava na godišnjoj skupštini – održanoj u Krku 27. travnja 1922. – preporuča novom odboru da kuša ostvariti ono „što su nama onemogućile jače sile”.⁶³

U tom smislu je uprava Akademije uputila Predsjedništvu konferencije jugoslavenskog episkopata u Zagrebu god. 1922. predstavku u kojoj predlaže da episkopat ishodi od Sv. stolice ovlast „da može dati glagolski misal transkribirati latinicom i da smije ubuduće sam episkopat davati odobrenje za štampanje liturgičkih knjiga bilo glagolicom bilo latinicom ili ćirilicom,..” i „da bi konferencija imenovala posebni odbor za priređivanje i izdavanje glagolskog misala i najnužnijega za glagolske crkve, iz koga bi jedan član ušao također u odbor za priređivanje obrednika i drugih crkvenih knjiga na hrvatskom jeziku...”⁶⁴

Plod svih tih nastojanja bio je staroslavenski *Vesperal* (Krk 1907.), transkribirani staroslavenski *Rimski misal* (Rim 1927.) i *Rimski obrednik* na hrvatskom jeziku (Zagreb 1929).

60 Zapisnik GS 16. ožujka 1911.

61 Zapisnik OS 13. prosinca 1916.

62 Uspor. Zapisnik GS 17. ožujka 1913.

63 Zapisnik GS 27. travnja 1922.

64 Zapisnik OS 22. i 24. ožujka 1922. i GS 27. travnja 1922.

ZUSAMMENFASSUNG

In der Fortsetzung seines Artikels »Gedruckte glagolitischen Bücher der glagolitischen Priester von Krk« (CCP V/1980) spricht der Autor über die Transkription der glagolitischen Gottesdienst-Bücher. Die alte Tradition, dass man die chroatischen Gottesdienstbücher mit der lateinischen Schrift druckt (Römische Ritual, Lektionären) und der Wunsch die glagolitischen Liturgiebücher zu bewahren und zu verbreiten, hat dazu geführt, dass man an die Transkription der glagolitischen Gottesdienstbücher gedacht hat. Diese Möglichkeit hat man schon im Jahre 1882, im Zusammenhang mit dem Drucken des neuen glagolitischen Mysals, überlegt. Damals waren die Meinungen verschieden. Inzwischen, am Anfang des 20. Jahrhunderts, alle Glagolizaliebhaber waren einverstanden um mit der Transkription des Mysals und anderer glagolitischen Gottesdienstbücher zu beginnen.

Dafür waren alle Mitglieder der Altslawischen Akademie in Krk (Bischof Mahnic, dr. F. Volaric und andere). Als erstes wollte man die Transkription des glagolitischen Mysals ausführen. Die Altslawische Akademie hat dr. J. Vajs beauftragt.

Aber um diesen Entwurf zu Ende zu bringen, musste man zuerst viele anderen Probleme zu lösen. In der ersten Linie die Zustimmung des »Ritus Kongregation«. Nämlich, ein Dekret dieser Kongregation von Jahre 1898 war gegen die Transkription der glagolitischen Gottesdienstbücher. Ausserdem waren am Wege auch die verschiedenen Schwierigkeiten; dann kam der I Weltkrieg, usw.

So ist erst im Jahre 1927 das erste transkribierte Mysal in Redaktion von J. Vajs erschienen.

Viele waren mit ihm (Mysal) nicht zufrieden. In der Diözese Krk gibt es cca. 115 Vajs's Mysal.

In diesem Sinn bemühte man sich auch andere glagolitischen Bücher zu transkribieren (Breviarium, Horae diurnae, Begrebnisliturgie, Gebetshandbuch für die glagolitischen Kirchen, Ritual, Scavet. Als Resultat dieser Bemühungen sind: Vesperal (Krk, 1907), Römische Mysal (Rom 1927), und Römische Ritual (Zagreb, 1929) erschienen.